

Програма за сътрудничество INTERREG V-A „Гърция-България 2014-2020”

*Проект: “Интегриран подход за социално включване в българо-гръцкия регион чрез подкрепа за заетост и развитие на социално предприемачество”,
(ACCESS FOR ALL)*

Договор № B2.9c.10/31.08.2017

НАРЪЧНИК „КАК ДА СТАНЕМ СОЦИАЛЕН ПРЕДПРИЕМАЧ”

Настоящият документ е създаден в рамките на Проект: “Интегриран подход за социално включване в българо-гръцкия регион чрез подкрепа за заетост и развитие на социално предприемачество”, (ACCESS FOR ALL) финансиран по Програма за сътрудничество INTERREG V-A „Гърция-България 2014-2020”, съгласно Договор № B2.9c.10/31.08.2017.

Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от националните фондове на страните, участващи в Програмата за сътрудничество Interreg V-A “Гърция-България 2014-2020”.

This document has been created within the framework of the Integrated approach for social inclusion in BG – GR region by supporting employability and by developing social entrepreneurship Project (ACCESS FOR ALL), financed under the INTERREG V-A Cooperation Program “Greece-Bulgaria 2014-2020”, Subsidy Contract No B2.9c.10/31.08.2017. The Project is co funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A “Greece - Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Предприемачеството е процес на стартиране на ново предприятие или обновяване на вече създадено такова с цел подобряване на ефективността, производителността, качеството и други индикатори, които характеризират успешния бизнес. Логиката на значението на термина предприемачество е свързана с това, че човек решава да предприеме нови действия по бъдещ проект за създаване на нов бизнес или по реорганизиране на бизнес процеси в настоящ бизнес с цел развитие и достигане на нови пазари. Предприемачеството несъмнено е свързано с наличие на „вътрешна мотивация и креативност, заедно с нови идеи, управление на риска и гъвкавостта с цел постигане на промени“. Мотивацията обаче сама по себе си често не е достатъчен фактор за успешно осъществяване на предприемаческа идея. Тя безспорно е силна предпоставка при започване на нов бизнес, но за да се реализира на практика, са необходими набор от умения и компетенции, които да гарантират подготовката на предприемача за всички препятствия и трудности на реалния пазар. Настоящият наръчник има за цел да представи същността на предприемачеството и в частност социалното предприемачество като съвременна алтернатива за правене на бизнес.

II. ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Значението на термина **предприемач** е непосредствено свързано с предприемането, със започването на нещо ново, с организирането на това ново начало по успешен начин, със собствено поемане на всички рискове от крайните резултати на предприетото. Основната идея, заложена в понятието предприемачество е човек, който организира и управлява дадено бизнес начинание и поема голяма част от риска, свързан с тази дейност.

Предприемачеството е динамичен процес на съзидателно търсене и реализация на идентифицираните възможности чрез осъществяване на независима и самостоятелна дейност при поемане на риск и отговорност за извършените действия и получаване на произтичащото от това парично и лично възнаграждение.

В почти всички дефиниции на понятието **предприемачество** съществува тенденцията за един вид човешко поведение, което включва:

- Вземане на инициатива;
- Организация и реорганизация на социално-икономическите механизми, които трябва да обърнат процесите и ресурсите към практическата област;
- Приемане на възможния риск в дейността или възможността за провал.

Предприемачеството като компетенция представлява способността да разпознаваме възможностите и да се възползваме от тях, както и да планираме и управляваме творчески процеси с културна, социална или финансова стойност.

Това определение подчертава четири аспекта, които характеризират предприемачеството:

- **Иновативност** – предприемачеството винаги се свързва с нещо ново – нов продукт, нова услуга, нова технология или нов пазар;
- **Независимост и самостоятелност на предприемача** – обособена правна и икономическа самостоятелност и висока степен на независимост при вземане на бизнес решенията;
- **Поемане на риск** – рисковете, които съпътстват бизнеса на предприемача могат да бъдат от финансово, психологическо или социално естество;
- **Икономическа изгода** – за осъществяването от тях дейност и положените усилия, предприемачите биват възнаграждавани. Паричните награди често са идентифицирани като индикатор за успеха на предприемача.

Социално предприемачество

Социалното предприемачество все повече подлага на изпитание традиционната идея за правене на бизнес само заради печалбата, а социалните организации се развиват по целия свят, дори и статистически погледнато те все още да са само бизнес ниша. Проучвания и експерти са съгласни, че секторът на социалното предприемачество трябва да поддържа чувството за идентичност и отличителен характер, с цел заинтересованите хора активно да се включат. Това чувство на ангажираност впоследствие ще ръководи разработването на техните продукти и услуги към социална цел.

Социалното предприемачество в България

Социалната икономика и социалното предприемачество се развиват непрекъснато в България през последните години. Това се дължи на техния потенциал за намиране на решения на социални проблеми, създаване на устойчиви работни места, улесняване на социалната и трудова интеграция, борба срещу бедността и социалното изключване. Социалната икономика и социалното предприемачество се развиват непрекъснато в България през последните години. Това се дължи на техния потенциал за намиране на решения на социални проблеми, създаване на устойчиви работни места, улесняване на социалната и трудова интеграция, борба срещу бедността и социалното изключване.

В българската нормативна уредба не съществува единна дефиниция за социално предприятие. Правилата, които регулират техния статут и дейности, не са последователно изяснени. Въпреки липсата на правно определение, практиката в България показва, че съществуват организации, които развиват социално предприемачество и се обявяват за социални предприятия.

Националната концепция за социална икономика предвижда следните определения, свързани със социалното предприятие:

- Социалните предприятия могат да бъдат кооперации, предприятия и организации, надлежно регистрирани по националното законодателство, чиито дейности са насочени към социални и хуманитарни ефекти, и които реинвестират печалбата си за социални каузи в полза на общността;
- Социалното предприятие е предприятие с водещи социални цели, чийто излишък се реинвестира обратно в същия бизнес или в общността;
- Социалният предприемач е човек, който мобилизира ресурси и използва възможности за посрещане на съществуващите социални потребности, изграждане на силни и устойчиви организации, създадени като социални предприятия;
- Социалното предприемачество е бизнес, който развива, финансира и реализира решения на социални, културни или екологични проблеми, така че основният приоритет са хората и техните нужди.

Практиката показва, че основните правни форми на социалните предприятия в България са:

- Организации с нестопанска цел, които могат директно да извършват бизнес дейности; тази икономическа дейност би определила НПО като социално предприятие, ако е насочено към социална цел;
- Кооперативи на хора с увреждания и други видове кооперации, които предоставят социални услуги или стоки на уязвими, маргинализирани хора: хора в неравностойно положение или изолирани лица.

Социалните предприятия имат капацитета да се превърнат в обещаващи партньори на институциите както на национално, така и на местно ниво по отношение на решаването на неотложни социални проблеми. Това партньорство следва да бъде стимулирано, но за тази цел трябва да бъдат разработени модификации на същест-

вуащото законодателство, за да се създаде по-благоприятна икономическа среда за социалното предприемачество.

Добри практики за социални предприятия в България

Понастоящем съществуват следните добри практики за социални предприятия в България:

Мрежа Хлебни къщи „НадЕжко“

Фурните „НадЕжко“, разработени от компанията „НадЕжко“, са част от Мрежата Хлебни къщи и предлагат иновативен микс от органична хлебопекарна с интерактивна пекарна и читалище, където хората от всички обществени сфери, социално изключените групи и хората с уврежданията се събират, редовно да правят, месят и пекат хляба заедно.

Компанията продава както висококачествен хляб, така и други бутикови храни и уникални услуги (Изграждане на екип за хлебопроизводство, събитията „Театър на трохи“, „Хляб в мрака“ / BIND, ръководени от слепи хора).

10-те уникални метода на хлебопроизводството с разнообразни форми на изкуство са доказани в международен план като нова форма на арт терапия, т.нар. „хлеботерапия“. Фурните „НадЕжко“ се планират като социален франчайз, като пекарните служат като местни общности и центрове за социална интеграция. Хлебопекарните имат мисията да обучават и да наемат като хлебопроизводители хора с ниски доходи и сираци, както и хора с различни специални потребности и потенциал да развиват добри социални умения, да бъдат посредници в общността за хлебопроизводството.

Асоциация „Самаряни“

Асоциация „Самаряни“ се създава през 1998 г. с основната мисия да работи за пълно включване в обществото на деца, младежи и

семейства в неравностойно положение в Община Стара Загора. До 2007 г. Асоциацията е реализирала над 35 проекта и инициативи от обществено значение в подкрепа на уязвимите деца и семейства.

Асоциацията разполага с център за социално и образователно подпомагане на уязвими групи деца, кризисен център „Самарянска къща“ и комплекс за социални услуги. Дейността на социалното предприятие се занимава с производство и маркетинг на пчеларски продукти и оборудване за пчеларство и започва да работи през 2003 г. Основната цел на неговото създаване е да развие икономическите възможности и умения на организацията да генерира приходи от производството и маркетинга от пчелен мед, други пчелни продукти, оборудване за пчеларство и технология за осигуряване на финансирането на социалните услуги, предоставяни от организацията.

Фондация „Синергия“

Фондация „Синергия“ е създадена в началото на 2015 г. като НПО в обществена полза. Нейната мисия е да подобри благосъстоянието на хора с увредено зрение чрез прилагане на успешни практики за социално предприемачество и

насърчаване на диалога и взаимодействието между гражданите, бизнеса, държавата и НПО сектора.

Фондацията работи и за достъпността на изкуството, както и за социалните иновации. Стартиралите проекти на „Синергия“ обединяват усилията на неправителствения сектор и бизнеса за осъществяване на взаимно социално отговорни дейности. Фондацията също така работи с доброволци хора със зрителни увреждания.

III. МОТИВАЦИЯ

Зад всяка реализирана предприемаческа идея стои вътрешна сила, която стимулира предприемачът и му дава стремеж да продължава с изпълнението въпреки всички потенциални рискове, трудности и предизвикателства. Този вътрешен импулс е **мотивацията**. Тя обяснява също защо човек прави това, което прави, и какво го води към това. **Motivume** са вътрешни импулси, които насочват хората към определени дейности и към постигането на конкретни цели. Като примери за мотиви можем да изброим: успех, признание, лична реализация, работа в екип, финансова сигурност, лично презастраховане и т.н. Обстоятелството, че вие желаете да постигнете успех, е мотив, който ще ви подтиква вътрешно, ще ви дава сила и издръжливост за демонстриране на желаните от вас способности в някои области, свързани с работата и/или лични сфери, с оглед постигането на задължителната цел (т.е. идването на успеха).

Главният мотив, който стои в основата на предприемаческата дейност, е стремежът към постигането на материално благополучие и удовлетворяващ начин на живот. Едновременно с това се проявяват мотиви със социален и психологически аспект, дълбоко личностни, отразяващи вътрешно присъщи качества на отделната личност, като удовлетворяване на потребностите от достижения и постигане на независимост. Когато бизнесът се разглежда като възможност за развитие, предприемачът изхожда от въпросите:

- Какви са перспективите на предприемаческата дейност и какви са възможностите за бъдещото разрастване, докогато те са привлекателни;

Какви печалби иска да постигне в по-близка и в по-далечна перспектива и какво трябва да направи, за да ги постигне.

Независимостта като мотив за предприемачество е много силен и определящ за някои индивиди. Той означава свободата да се работи самостоятелно, възможност да се вземат собствени решения, сам да осъществяваш контрол върху действията си и да се отчиташ пред самия себе си. Независимостта може да доведе до високи резултати, които да доведат до преуспяване на бизнеса.

Фактори на мотивацията

Най-важният фактор на мотивацията е **потребността**. Тя включва всички нужди на предприемача в определени условия, които не му достигат за нормално съществуване и развитие. Потребността като състояние на личността винаги е свързана с наличието на чувство за неудовлетвореност, свързано с дефицит на нещо, което му трябва (оттук е и названието **потребност**).

На второ място след потребностите по мотивационно значение е **целта**. Тя представлява непосредствено осъзнатият резултат, към който в даден момент е насочено действието, свързано с дейността, която удовлетворява актуализираната потребност. Целта е всъщност мотивационно-подбудителното съдържание на съзнанието, което се възприема от човека като непосредствен и близък очакван резултат от неговата дейност.

Освен мотиви, потребности и цели в качеството на подбудители на човешкото поведение се разглеждат също **интересите, задачите, желанията и намеренията**.